

Romerne er sent udviklede på dette punkt, og herved kastes der et skarpt lys over det prachellenistiske Roms arkaiske karakter. Vi forstår også bedre de gennemgribende ændringer af Italiens sociale struktur, når vi betænker, hvor hurtigt kapitaliseringen fandt sted. Der er tale om intet mindre end en økonomisk revolution.

For det andet må oldtidshistorikeren foruroliges over det lys, som det numismatiske materiale kaster over de skriftlige kilder til Roms historie endnu i III. årh. Vi har i Plinius Naturhistorie en samlet fremstilling af de vigtigste begivenheder i den romerske monthistorie og dertil et væld af enkeltbemærkninger om møntvæsnet spredt i hele litteraturen, der ingenlunde kan siges at pege hen mod nogen »klassisk« opfattelse. Først når disse skriftlige kilder sammenholdes med det numismatiske materiale, er det muligt at sortere den litterære tradition for sandt og falsk. Når man betænker, at vi i de fleste andre dele af den romerske historie er ganske afhængige af traditionelle historiske kilder, er det evident, at det, historikeren kan finde frem til, ofte ikke er den historiske sandhed, med Romernes egen rekonstruktion heraf.

Man kunne nu have ventet, at professor Thomsen var kommet ind på disse eller lignende principielle synspunkter — om ikke for så dog i det afsluttende kapitel: »Historical Conclusion«. At dette ikke er tilfældet viser, at monthistorie og økonomisk historie stadig er skarpt adskilt, og at forfatteren arbejder eksklusivt som numismatiker. Den litterære tradition forkastes eller godtages efter de tilfældige behov, det numismatiske materiale kræver, og der søges ikke anlagt noget principielt synspunkt på den historisk-antikvariske overlevering. Resultatet er blevet en meget fyldig demonstration af numismatisk metode og en ofte vel lang diskussion af tidligere opfattelser af emnet med en ofte bidsk polemik mod den øvrige forskning. Det er et værk, til hvilket den fremtidige numismatiske litteratur må tage stilling langt ud i fremtiden, men næppe et egentlig historisk værk.

Jens Erik Skydsgaard.

Det femte bind af *The New Cambridge Modern History*¹, som nu foreligger under redaktion af *F. L. Carsten*, behandler perioden 1648—1688. De 25 kapitler falder stort set i tre afsnit. I kapitlet I—VIII behandles almeneuropæiske strømninger indenfor økonomi, kunst, litteratur etc., i kapitel IX—XI Frankrig og Frankrigs plads i det europæiske diplomati, og i de resterende 14 kapitler

¹ *The New Cambridge Modern History*. Vol. V, *The Ascendancy of France, 1648—88*. (Cambridge 1961), XXV + 631 sider.

gennemgås udviklingen i de enkelte europæiske lande og forholdet til ikke-europæiske områder. Med sine godt 600 sider er bindet således en særdeles grundig gennemgang af de 40 års historie, dog med den begrænsning, som også gælder seriens øvrige bind, at ikke-europæiske lande kun omtales i det omfang de kommer i berøring med europæerne.

En omtale af alle de 25 kapitler ville føre for vidt, og opmærksomheden skal her kun henledes på et par enkelte punkter. Som man kunne forvente, har flere af de senere års diskussioner sat sig tydelige spor i fremstillingen, således vil man f. eks. næsten forgæves lede efter det engelske »gentry«. Både *Sir George Clark*, der har skrevet kapitlet om staternes sociale grundlag, og professor *Ogg*, der er forfatter til kapitlet om England efter Restaurationen, undgår at nævne problemet, men begge er tydeligt mistænksomme overfor en overvurdering af middelklassens udviklingstrin i det 17. århundredes England. En sådan tilbageholdenhed ville man næppe have mødt for 10—15 år siden.

En anden aktuel diskussion, der har sat sig endnu tydeligere spor, er diskussionen om Merkantilismen. *D. C. Coleman*, der selv førte an i angrebet på den Schmoller-Cunningham-Heckscherske »ideologisering« af Merkantilismen, understreger stærkt i sit kapitel om økonomi og økonomisk politik den økonomiske politiks opportunistiske og dens afhængighed af befolkningsproblemet og ædelmetalknapheden.

Mest nyttigt er bindet vel nok i de afsnit, hvor manglen på lettilgængelig ajourført litteratur er størst. Dette gælder i særlig grad *A. N. Kurats* kapitel om Osmannerriget, *Harrisons* og *Cowans* dobbelte kapitel om Europa og Asien og *A. F. Mauros* kapitel om Portugal og det portugisiske imperium. Forskningen har indenfor disse områder først i de sidste årtier forladt krønikestadiet, og der er få emner, hvor en sammenligning mellem den gamle og den nye Cambridge Modern History viser større forskelle. Det skulle da være *Carstens* kapitel, »The rise of Brandenburg«, hvori der brydes totalt med myten om den store kurfyrstes langsigtede »rigsgrundlægningspolitik«. Carsten fælder en skarp dom over Brandenburgs merkantilisme, som han finder langt mere til skade end til gavn for tysk velstand og tysk enhed, og han rejser til slut det spørgsmål, om det mon ikke havde været bedre for Prøjsen og for Tyskland, hvis de senere Hohenzollere havde taget, ikke den store kurfyrste, men den ødsle og kunstglade Frederik I. til forbillede. Den kuriøse oplysning, at Frederik Vilhelm I. som meget ung figurerede som Cupido i sin mors tableauer, er unægtelig tankevækkende.

Det har traditionen for sig at gøre om ikke Ludvig XIV. så dog Frankrig til centrum i en fremstilling af denne periodes historie. »The Ascendancy of France« er da også dette binds hovedtema, som det er dets titel. Begejstringen for »le roi soleil« er dog ikke stor hos medarbejderne. *Gaston Zeller*, der behandler fransk og europæisk diplomati, finder ikke andet ledemotiv i periodens franske udenrigspolitik end »gloire«, *J. Lough* understreger i sit kapitel, »France under Louis XIV«, skattepresset og den økonomiske stagnation, og i *Giorgio Spinis* afsnit om Italien fældes en hård dom over Ludvigs politik overfor Messina og Genua. Som man kan vente det i et oplyst værk fra det 20. århundredes midte, er der en almindelig afstandstagen fra den nationale egoisme.

Men man kunne gå et skridt videre, med spørgsmålet, om det ikke kun er værkets bevidste koncentration om Europa, der gør det muligt at sætte fransk politik i centrum. Det er ofte nok blevet påpeget, at Europas svaghed var Frankrigs styrke, men Europas svaghed skyldtes ikke kun Tysklands og Italiens splittelse. Den skyldtes også, at potentielle rivaler havde blikket rettet væk fra Europa, mod Amerika eller Asien, og at konflikter i forbindelse med den europæiske ekspansion forhindrede eller forhalede de øvrige magters indgriben i den kontinentale politik. Dette gælder ikke kun Atlanterhavsstaterne, men også Venezia og Østrig, der i næsten hele denne periode havde hovedmassen af deres resourcer bundet mod øst, hvor Tyrkiet under Köprilierne var gået ind i sin sidste aggressive fase. På tankevækkende måde kommer kontrasten mellem vurderingen af henholdsvis fransk og østrigsk udenrigspolitik frem i *Bell's* kapitel om Habsburgerne: »... while Louis's great armies were struggling obscurely and unsuccessfully in the labyrinth of the War of the League of Augsburg, Leopold's army under the aegis of the refurbished Crown of St Stephen was hammering the Infidel back beyond the Danube and the Carpathians.«² Det er ikke national, men kontinental egoisme.

Alle bidragene er saglige, en del af dem er tilmed velskrevne. Pålideligheden synes nær 100 %. Kun får man på side 435 en grim overraskelse ved at se Slesvig omtalt som en del af Nordvesttyskland, — omend stavet korrekt »Slesvig«. Bindet kan i ikke mindre grad end de foregående anbefales som en bred, detaljeret og lettilgængelig fremstilling.

Niels Steensgaard.

² New Camb. Mod. Hist., Vol. V s. 498.